

Nationalpark Mols Bjerger

Kalø-etapen, Mols Bjerger-stien

Kalø-etapen

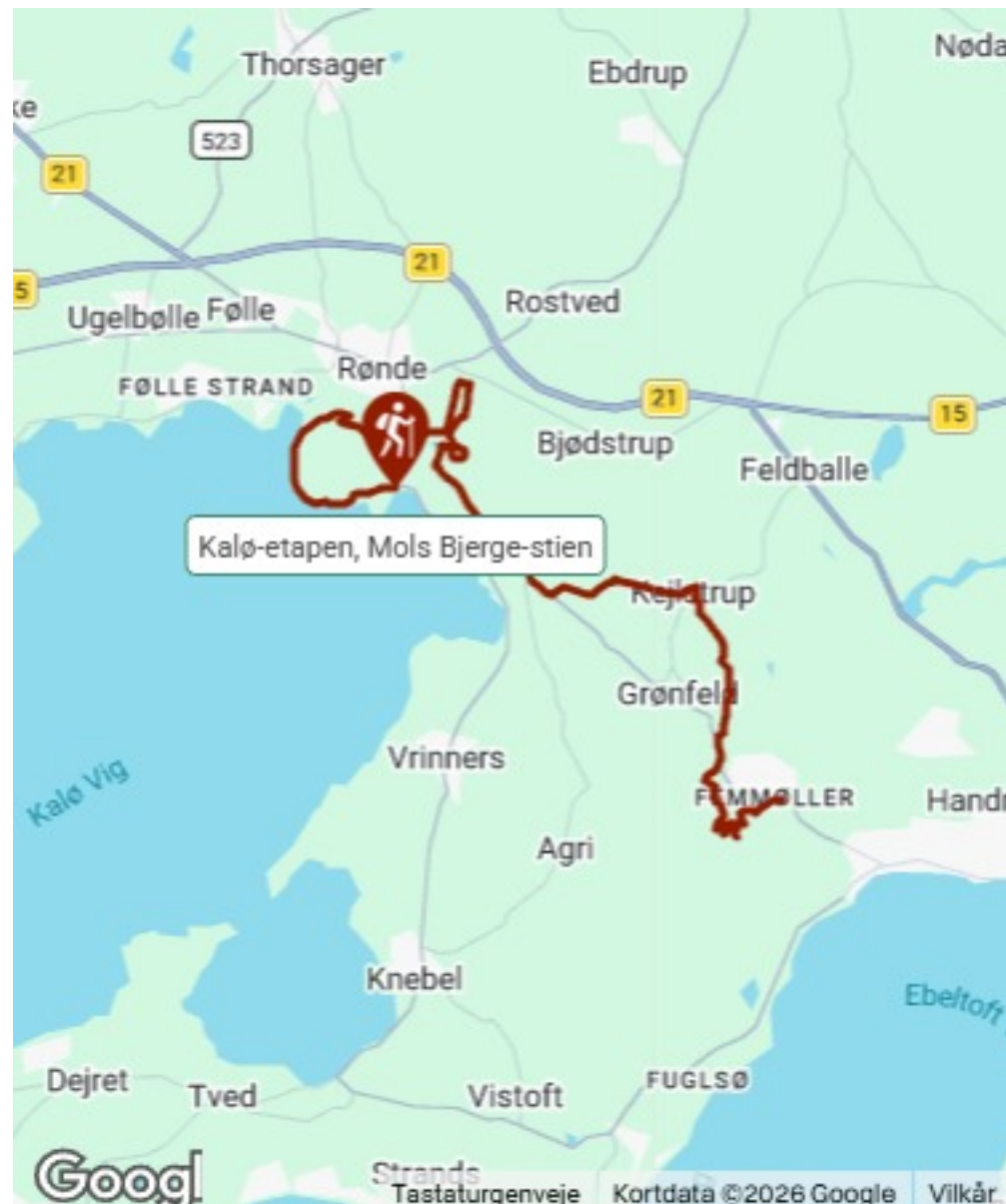
20km

5 t , 30 min

Herregårdslandskabet

Der er højspændt historisk drama ved den 700 år gamle Kalø Slotsruin, der ligger i den vestlige ende af etappen i et gammelt herregårdslandskab. Stien går langs kysten mellem krogede trolde træer og senere høje bøgeskove, hvor fortidsminderne ligger tæt. Den hellige Tobisë Kilde springer i skoven ved Bregnet kirke, og på toppen af bakken ligger Jagtslottet på Kalø. For ca. 18.000 år siden trængte en isgletsjer ind i Kalø Vig, og trykkede med enorm kraft jorden op foran sig. Sådan skabtes den randmoræne, der står som en halvcirkelformet bakke rundt om vigen. Mols Bjerger-stien går på kanten af det stykke af randmorænen, der kaldes Krogeryggen. Herfra er der en enestående udsigt i bred format over Århus bugten. På Kalø-etapen får du også en forsmag på Mols Bjergeres åbne overdrev og dramatiske dødishuller. Længst mod øst ligger idylliske Femmøller med den rislende Mølleå og de mange gamle vandmøller.

Nationalpark Mols Bjerge

Slotsruinen

Kultur

Den lille halve kilometer ud ad dæmningen til Kalø Slotsruin er ikke kun en helt særlig naturoplevelse, det er samtidig en rejse godt 700 år tilbage i tiden. Den brostensbelagte vej blev anlagt samtidig med opførelsen af Kalø Slot, og er i dag den længste bevarede middelaldervej i Danmark.

Det var Kong Erik Menved (1274-1319), der lod den første borg opføre efter at have nedkæmpet et jysk bondeoprør i år 1313. Allerede syv år efter blev det første borganlæg revet ned og den nuværende borg opført. Den var set med datidens øjne meget moderne med f.eks. et flankeringstårn, der er en sidefløj tæt op ad det store tårn. Det var det første af sin slags i Danmark.

Kalø Slot var imponerende og noget nær uindtagelig.

I virkeligheden var det dog de indre fjender, bønder med stormænd i spidsen, som borgen skulle holde i skak. Det var også dem, der under tvang havde opført borgen som en af fire tvangsborge rundt om i Jylland.

Kalø fungerede også som fængsel og havde gennem tiderne adskillige berømte fanger. Den mest betydningsfulde af disse var Gustav Vasa, der var fange på borgen i årene 1518-19. Han flygtede til Lübeck, og blev senere svensk konge.

Kalø Slot var lensmandssæde for hele Djursland indtil enevælden i år 1660, hvor borgen blev revet delvist ned. Stenene blev bl.a. brugt til at bygge Charlottenborg i København.

Når man går inden for borgmuren, er det ikke svært at forestille sig det liv, der må have været. Borgen med tilhørende ladegård var i vid udstrækning selvforsynende, også med medicin i form af lægeplanter. Flere af dem vokser stadig forvildet i eller omkring borgen, for eksempel bulmeurt, farve-reseda, hundetunge, katost og kongelys. Nationalpark Mols Bjerge og Naturstyrelsen arbejder i dag sammen om at bevare denne levende kulturarv.

Nationalpark Mols Bjerge

Strandhuset

Kultur

Umiddelbart forbinder man ikke det lille simple, men maleriske hus med prominente bygninger som Aarhus Toldkammer, Marselisborg slot, Aarhus Teater eller Københavns Politigård. Ikke desto mindre er de alle tegnet af en af det forrige århundredes mest fremtrædende arkitekter, Hack Kampmann (født 6. september 1856 i Ebeltoft, død 27. juni 1920 på Frederiksberg). Huset, der hørte under Kalø Gods, var tiltænkt en af godsets medarbejdere. De første beboere har sikkert arbejdet i skoven eller holdt opsyn i forbindelse med de store missionsmøder, der blev afholdt på engene ned mod bugten i begyndelsen af forrige århundrede. Huset var oprindeligt opført med stald i den ene ende, så der var mulighed for at have et par køer og lidt grise.

Nationalpark Mols Bjerge

Grevens Skanse

Kultur

På strandengen med udsigt til ruinen, er der et lille voldanlæg. Her vokser fine gamle ege, der om natten fungerer som overnatningssted for Hestehave Skovens rågekoloni. Voldenes funktion og historie er ukendt.

I et sagn forlyder det, at det lille anlæg var en skanse for en angribende greve, der havde lagt Kalø under belejring. Her lå han med sin hær i syv år og spærrede al tilkørsel til Kalø, så man til sidst kun havde én ko og én gris tilbage på slottet. Koen blev da trukket til vanding ved borgens brønd utallige gange i løbet af dagen, og hver gang var den dækket med nye huder fra de allerede slagtede køer. Grisen blev stukket, så den hylede dagen lang. Med al det spektakel troede greven, at der stadig var masser af dyr og dermed mad nok på borgen, og han opgav derfor endelig sit foretagende.

Nationalpark Mols Bjerge

Hestehave Skov

Natur

Kaløskovene består af Hestehave Skov, der ligger vest for Røndevvej, og Ringelmose Skov, der ligger øst for. Begge skove har fra gammel tid været en del af Kalø Gods, og har repræsenteret en vigtig indtægtskilde. Det er dog tydeligt, at den seneste private ejer af Kalø Gods, Von Jenisch familien, ikke kun så skovene som produktionsenheder, men har haft stor kærlighed til naturen i området. Bl.a. bærer flere af de store træer navne, f.eks. Baron Wilhelms Bøg og Baronessens Eg.

Hestehave Skov har dramatiske skrænter ned mod Kalø Vig, og Mols Bjerge stien snor sig på kanten mellem troldekrogede bøgetræer. Navnet Hestehave er et gammelt udtryk for en indhegnet skov eller mark, hvor heste kan græsse. I skoven er der mere end 50 gravhøje fra bronzealderen og et ukendt antal stenalderdysser. Den mest velbevarede er langdyssen, Store Stenhøj, der er fra ældre bondestenalder (4000-2800 f.Kr.). I den sydøstlige del af skoven snor et imponerende asketræ sig mod himlen. Træet har en omkreds på 6 meter og formodes at være ca. 350 år gammelt. Det er tæt på den maksimale alder for et asketræ. I maj 2019 blev asken kåret som Livstræ af daværende miljøminister Jacob Ellemann-Jensen og ved samme lejlighed Evighedstræ nr. 100 af Maria Gjerding, formand for Dansk Naturfredningsforening

Livstræet står syd for stien i en lille lysning ud til stien. Der er skilte på bagsiden af træet

Nationalpark Mols Bjerge

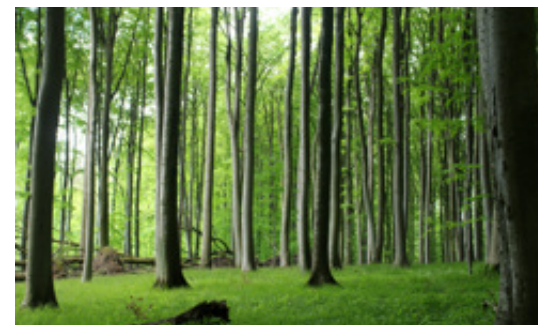
Ringelmose Skov

Natur

Ringelmose Skov breder sig øst for Røndevej mellem Kalø Gods oppe på bakken og kystlinjen. Skoven er en karakteristisk herregårdsskov med høje ranke bøgetræer, brede grusveje til transport af kreaturer og tømmer, og mindre arealer med graner. Her er rigt på kildevæld, og når anemonerne kommer frem i marts-april måned, forvandler skovbunden sig til et hvidt blomsterhav. Skovområdet rummer også en bemærkelsesværdig stor variation i oldtidsgrave.

Begge skove er i dag ejet af Naturstyrelsen, der driver dem naturnært. Det vil sige, at man i høj grad lader skovene reetablere sig selv, og hvis det undtagelsesvis er nødvendigt at plante nyt, bruger man hjemmehørende træarter som ask, bøg og eg. Flere steder i skovene kan du desuden se gamle væltede træer, der får lov at ligge. Denne måde at drive skov på, giver mere variation med gode betingelser for dyr og planter.

Nationalpark Mols Bjerge

Thyrahytten

Kultur

Smukt placeret i skovbrynet og med udsigt over bugten til Kalø Slotsruin ligger Thyrahytten. En lille og umiddelbar simpel, men charmerende bygning i bindingsværk. Hytten er opført i 1904-5 af den daværende ejer af Kalø Gods, Baron von Jenisch, som en kærlighedsgave til hans forlovede, Thyra von Grothe. Von Jenisch ønskede, at hans kommende brud skulle få det samme nære forhold til Kalø-egnen, som han havde. Han fik derfor arkitekt Hack Kampmann til at opføre den lille bade – og jagthytte.

I stedet for at videreføre den nationalromantiske stil fra Jagtslottet på Kalø, lod Kampmann sig inspirere af de klassiske græsk-romerske templer med søjler på verandaen og en stor indendørs pejs. Thyrahytten er nu, som resten af Kalø Gods, ejet af staten.

Der er ikke offentlig adgang til hytten, der må nydes udefra

Nationalpark Mols Bjerge

Havbakkerne - urørt skov

Natur

Her i skovens sydvestlige hjørne finder vi Havbakkerne. På disse kystskrænter findes der op til 200 år gamle og forkrøblede træer især bøgetræer, men også nogle egetræer. Det forkrøblede udseende er opstået på grund af den stærke vestenvind fra vigen, og fordi træerne har været stævnet (beskåret) og derfor er vokset op fra gamle stubbe. Jordbunden er domineret af plastisk ler, og når havet æder sig ind i bakkerne, får det leret til at skride. Dette får enten træerne til at skride med ned eller til at vælte.

Nationalpark Mols Bjerge

Favntræspladsen

Natur

Favntræ eller favne-træ er et gammelt udtryk for træ, der skal bruges til brænde. De store skovarealer har gennem tiderne været en vigtig indtægtskilde for Kalø Gods, og Favntræspladsen er et tidligere udskibningssted for træ og tegl til Aarhus. Lige nord for pladsen var der i slutningen af 1700-tallet et teglværk med en nærliggende udgravning af ler. Udskibningen af træ og tegl foregik ved, at en fladbundet pram blev lastet ved den lille skrænt midt på pladsen, og derefter trukket ud til et skib i vigen. Går du ned på stranden, får du en flot udsigt over bugten. Det er desuden et oplagt badested for voksne og store børn, da man i modsætning til den lavvandede bugt hurtigt når ud på en god svømmedybde. Mols Bjerge-stien krydser tværs over Favntræspladsen, hvor der står et bordbænkesæt. Du er velkommen til at sætte dig her og nyde udsigten.

Nationalpark Mols Bjerge

Føllebund

Natur

Efter et lille stykke skov, åbner landskabet sig igen op i en flot udsigt over strandengen. Følle Bund er Nationalpark Mols Bjerges nordvestligste hjørne. I 2004 gennemførtes et naturopretningsprojekt, så den oprindelige strandeng kom tilbage. I dag er der et rigt fugleliv på de lavtliggende vådområder. Det bedste udsyn har du fra fugletårnet i skovbrynet. Ud over de mange vadefugle kan du også være heldig at se den elegante røde glente, der kendes ved sine karakteristiske spaltede halefjer. På særlig heldige dage kan du se den majestætiske havørn fouragere over bugten. Med sit ca. to meter lange vingefang ligner havørnen mest af alt en flyvende dør. Et skilt ud til stien viser vej til fugletårnet

Nationalpark Mols Bjerge

Bregnet Kirke

Smukt står Bregnet Kirke på bakken højt over Kalø Vig. Den står helt for sig selv – uden en by. Engang lå landsbyen Bregnet sydvest for kirken, men da byen blev flyttet længere op i landskabet, blev kirken stående. Den dag i dag har nabobyen Rønde ingen anden kirke end Bregnet Kirke.

Den nuværende kirke er opført i 1400-tallet, men før den, har der været en ældre kirke i kvadersten, som er groft tilhuggede natursten. Endnu tidligere har der sandsynligvis været en valfartskirke af træ. Den kan være opført i tilknytning til den hellige kilde, der ligger få hundrede meter inde i Ringelmose Skov. Det er en nærliggende tanke, at Bregnet Kirke oprindeligt er blevet indviet i den hellige Tobias' navn som Skt. Tobisë Kirke.

I 2006 blev kirken restaureret og fik bl.a. en moderne altertavle malet af Arne Haugen Sørensen.

Kirken har åbent hver dag fra kl.8.00 – 16.00.

Læs mere på <https://www.thorsager-bregnet-feldballe.dk/om-kirkerne/bregnet-kirke>

Nationalpark Mols Bjerge

Bregnet landsby

Kultur

Dette er historien om landsbyen, der forsvandt. Fra det nordøstlige hjørne af Hestehave Skov kan man om vinteren, på bakken ned mod Kalø Slotsruin, se et areal med en lidt anden farve end resten af marken. Der er ikke meget at gå efter, men forestil dig en middelalderlandsby med røgsøjler, der stiger mod himlen, og lyden af dyr og mennesker i det skrående landskab ned mod vandet.

Her lå i 13-1400-tallet en lille landsby ved navn Bregnet. Kalø Slot husede dengang flere hundrede mennesker, og landsbyen har forsynet slottet med bl.a. brød og tegl.

Hvorfor landsbyen Bregnet er forsvundet, kan vi kun gisne om. Hvad vi ved er, at med enevælden i 1660 nedlagdes lenssystemet, og Kalø Slot blev overflødig som lenmandssæde. Store dele af slottet blev herefter nedbrudt, og ladegården flyttede man op til den nuværende Kalø Hovedgård, der lå tættere på de gode landbrugsjorde. Samtidig flyttede landsbyen Bregnet ca. 500 meter nordpå, og blev starten på Rønde By.

Se ned mod kysten fra p-pladsen i skovbrynet i det nordøstlige hjørne af Hestehave Skov

Nationalpark Mols Bjerge

Tobias' Kilde

Natur

Vandspejlet står stille under bøgen, men fra bunden af det lille vandhul springer Tobiæ Kilde. I følge overleveringer kan vandet fra kilden kurere øjensygdomme.

Fra før-kristen tid har man anset kilden for hellig. Efter kristendommens indtog fik den navn efter Sankt Tobias, der er kendt fra de gammeltestamentlige skrifter (Tobits Bog). Tobias helbredte sin gamle blinde far Tobit ved ærkeenglen Rafaels hjælp. Blinde og svagtseende valfartede i middelalderen til Tobiæ Kilde på Valborgsaften 30. april, hvor kildens helbredende kraft ansås for at være særlig aktiv.

Når folk førhen anså helligkilderne for at have helbredende kraft, skyldtes det muligvis, at kildernes vand var rent og koldt. Det alene har været bedre for helbredet end det ofte stærkt forurenede brøndvand i landsbyerne.

Et skilt ved stien viser kilden

Nationalpark Mols Bjerge

Baron von Jenisch' mindesten

Kultur

I Ringelmose Skov, hvor to grusveje krydser, står noget så sjældent som en mindesten over en tysk officer opsat under 2. Verdenskrig. Stenen blev opsat af officerens danske medarbejdere, og bærer den indgraverede tekst: "I dyb beundring og taknemmelighed rejste arbejdere og funktionærer dette minde for Baron Wilhelm E. L. Freiherr von Jenisch, ejer af Kalø Gods 1933-43, f. 3.6. 1906, d. 13. 7 1943".

Forklaringen er den, at Wilhelm von Jenisch, ejer af Kalø Gods under 2. Verdenskrig, hverken blev betragtet som nazist eller fjende. De ansatte ved godset så derimod på Jenisch med stor respekt. Som godsets ejer havde han gjort meget for Kalø og hele Røndeegnen. Han afgav bl.a. jord til kolonihaverne, Bregnet Bakke, hvilket på det tidspunkt var en meget progressiv form for pensionsordning. Jenisch lod også en del af herregårdslandskabet frede, og gav offentligheden adgang til Kalø Slotsruin. Dertil kom, at Jenisch var en venlig mand, der altid hilste høfligt på høj som lav, og aldrig bar tysk uniform, når han var på Kaløs jorde. Baron von Jenisch døde i en flyulykke i 1943. Stenen står i en lille lysning ud mod stien.

Nationalpark Mols Bjerge

Fægyder og skovdiger

Natur

Den lange lige vej mellem Jagtslottet og Nappedam Lystbådehavn er en gammel drivvej - en såkaldt fægyde. Kalø's kreaturer blev drevet ad denne vej ned til det saftige græs på strandene. På begge sider af vejen er der dybe grøfter, og bag grøfterne høje stendiger med tornebuske. Sådan forhindrede man, at dyrene søgte ud i skoven eller ind i kornet på de store godsmarker. På grund af krig og dårlig drift var det danske skovareal i år 1800 nede på ca. 3 procent. Man fældede hele tiden store træer, og da husdyr græssede overalt, også i skovene, kom der ikke nye træer til. Med skovloven fra år 1805 kom der regler om, at husdyr skulle hegnes effektivt ude af skovene med først en grøft og derefter et dige, for på den måde at give nye træer en chance for at vokse sig store. Stien går ad Fægyden.

Nationalpark Mols Bjerge

Jagtslottet

Jagtslottet på Kalø knejser på toppen af bakken over Kalø Vig og godsskovene. Slottet er opført i 1898-99, og ligner mest af alt en bygning, man kan støde på i alperne. Det lille slot er da også opført som jagt- og sommerresidens af den tyske baron, Martin Johan von Jenisch, der på det tidspunkt ejede Kalø Gods.

Jagtslottet er tegnet af den kendte arkitekt Hack Kampmann, der også står bag flere af godsets andre bygninger. Indvendigt har maler og dekoratør Carl Hansen Reistrup udsmykket de fleste rum med smukke motiver fra den lokale natur og den nordiske mytologi. Kampmann og Reistrup står også bag Toldboden i Aarhus, Marselisborg Slot, Aarhus Teater og Københavns Politigård. I dag har Sekretariatet for Nationalpark Mols Bjerge til huse på Jagtslottet.

Fra stenbænken på Jagtslottets bagside er der en imponerende udsigt til Ringelmose Skov og Kalø Slotsruin. Et oplagt sted at tage en pause og nyde sin medbragte kaffe.

Jagtslottet er lukket for offentligheden.

I dag administreres Jagtslottet af Freja Ejendomme (Statens Ejendomsselskab) med henblik på et salg af Kalø Hovedgård herunder Jagtslottet.

Hvis man vil vide mere om Jagtslottet, så henviser vi til Freja Ejendomme.

Nationalparkens adgang til Jagtslottet udløb d. 31. oktober 2025.

Nationalpark Mols Bjerge

Kalø Hovedgård

Kultur

Kalø Hovedgård eller Kalø Ladegård blev oprindeligt styret fra Kalø Slot på øen i Kalø Vig. Hovedgården blev opført i sin nuværende form i 1700-tallet af Margrethe Benedicte Brockdorff. Hun har dog aldrig haft fast bopæl på Kalø, hvilket forklarer den relativt beskedne trefløjede hovedbygning. De to mindre søer er rester af en voldgrav, der har beskyttet ejendommen.

Den sidste private ejer af Kalø Gods var Jenisch-familien, der kom i besiddelse af godset i 1824. Familiens hovedbesiddelse var godset Blumendorf i Holsten, og de kom derfor kun til Kalø i forbindelse sommerferie eller efterårsjagter. For dem var godset derfor forbundet med positive ferieoplevelser.

På trods af 2. Verdenskrig var den tyske Jenisch-slægt meget populær på egnen, men der var ingen tøven hos den danske stat efter krigen. Danmarks erstatningskrav over for Tyskland var på 11,6 mia. kr., så al tysk-ejet ejendom i Danmark blev konfiskeret. Siden da har godset været i den danske stats besiddelse. Det er i dag Naturstyrelsen, der forvalter godset.

Der er ikke adgang til godset, der er lejet af Aarhus Universitet, og huser en del af institut for bioscience.

Nationalpark Mols Bjerge

Besøgscenter Karlsladen

Informationssteder

Den gamle lade ved Kalø Hovedgård rummer et besøgscenter der formidler nogle af områdets natur- og Karlsladen, der er opkaldt efter en legendarisk godsforvalter, er bygget som en kørelade. Det vil sige, at vognene kørte ind gennem porten i den ene gavl, læssede af og fortsatte ud gennem porten i den anden gavl. Der er stadig velbevarede egetræskonstruktioner i tre etager, der står som i år 1727, hvor laden var nybygget. Efter en omfattende renovering i 2013 rummer laden i dag et besøgscenter, der formidler nogle af områdets mange natur- og kulturoplevelser. Der er lagt særlig vægt på temaerne oldtid, Kalø's historie og jagten ved Kalø. Der er mulighed for at orientere sig i tekst og billeder, eller man kan sætte sig ved bålstedet, og få fortalt historien om fangen på Kalø Slot. Besøgscenteret er åbent hver dag kl. 9-21 året rundt. Der er parkeringsplads og toiletfaciliteter ved besøgscenteret. Gratis adgang.

Nationalpark Mols Bjerge

Ringelmose Dam

Natur

Det ligner et idyllisk postkort, når forelskede svanepar glider rundt på den blanke sø, men det er ikke helt så naturligt, som det ser ud. Søen er kunstigt anlagt for at styre vandet fra de mange kildevæld i skoven, men samtidig er der opstået et eftertragtet sted for andefugle. Ofte kan man også se fiskehejren sidde og vente på bytte i søens bagerste ende. Naturstyrelsen lader i dag en del dødt træ stå og rådne til gavn for sjældne svampe, insekter og fugle, som f.eks. flagspætten, spætmejsen og uglen, der alle yngler i store døde træer. Ringelmose Dam kan ses fra stien, og der er et bordbænkesæt, hvor man kan nyde sin medbragte kaffe.

Nationalpark Mols Bjerge

Skolerne på Kalø

Kultur

Den flotte hvidkalkede bygning i skovbrynet huser i dag den Økologiske Landbrugsskole og Højskolen på Kalø, men var oprindeligt skovriderbolig til Kalø Gods. Da den danske stat efter 2. Verdenskrig beslaglagde Baron von Jenisch ejendom som krigsskadeerstatning, blev skovridergården omlagt til landbrugsskole. Den knopskød i 1950'erne med en sproghøjskole, der i dag hedder Højskolen på Kalø og har fokus på sprog og natur. I 2003 fusionerede landbrugsskolen med den Økologiske Jordbrugsskole i Store Vildmose, og blev dermed til Kalø Økologiske Landbrugsskole – den eneste økologiske landbrugsskole i landet. Stien går gennem en mindre park, og forbi arealer, hvor skolens elever dyrker deres afgrøder.

Skolen har en velassorteret økologisk gårdbutik, der ligger på Skovridervej 3. Butikken har åbent fra kl. 8.00- 18.00, dog med selvbetjening om formiddagen. Betaling med kontanter eller mobile pay.

Nationalpark Mols Bjerge

Nappedam Lystbådehavn

Kultur

Det har altid været vanskeligt at anlægge veje på det vildsomme Djursland. Derfor sejlede der helt frem til år 1935 små dampskibe mellem Aarhus og adskillige mindre anlægsbroer langs Syddjurslands kyster – den såkaldte paketskibssejllads. Det var rentabelt i mange år, men til sidst blev sejladsen udkonkurreret af lastbiler. De fleste af de små anlægsbroer findes stadig, og fungerer flere steder som lystbådehavne. Typisk er der både et broanlæg og et tilhørende pak- og told hus. Nappedam var anlægssted for Kalø Gods, og er i dag ejet af Nappedam Bådelav.

Der er en lille strand og en badebro på ydersiden af molen mod vest, hvor man også finder en krabbevæddeløbsbane for børn og konkurrenceivrige voksne. Nappedam ligger vest for Egens Havhuse.

Nationalpark Mols Bjerge

Tjæregryden ved Egens Havhuse

På strandengen ud mod Kalø Vig kan du opleve en gammel tjæregryde. Gryden blev restaureret i 2015, og står nu som et vidnesbyrd om en svunden tid.

I Egens Havhuse brugte de lokale fiskere tidligere net af bomuldsgarn, og det var derfor nødvendigt at imprægnere nettene med tjære inden brug. Tjæren blev varmet op i tjæregryden, og nettet kom ned i den varme tjære. Herefter trak fiskerne det op på vinden, og videre hen over træristen, hvor nettene dryppede af. Dernæst blev de hængt til tørre på træstativer, også kaldet stejler. På den måde undgik man, at bomulden rådne i vandet. Det var et hårdt, beskidt og usundt arbejde.

Tjæregryden i Egens Havhuse er bygget i 1949 af de to brødre, Sigvald og Børge Sandberg, men lidt længere ude mod bugten findes resterne af den første tjæregryde, som deres far, Martin Sandberg Holst, byggede. Han var efter sigende den første, fastboende fisker ved Egens Havhuse.

Ved Egens Havhuse løber Kolå ud i vigen. Åen har fra gammel tid markeret grænsen mellem Øster Lisbjerg Herred og Mols Herred. Fra stien kan du se ud over de store engarealer, som Kolå afvander. Arkæologiske prøvegravninger viser, at der langs Kolå lå en lang række bopladser tilbage i stenalderen.

Et skilt viser ud til Tjæregryden, hvor der også er opstillet en informationstavle

Nationalpark Mols Bjerge

Egens Kirke

Egens Kirke er ikke alene en af landets mindste kirker, den har også en af de allersmukkeste beliggenheder. Højt på en bakke med udsigt over Kaløvig har den næsten dukkeagtige lille kirke været et vartegn, som de søfarende kunne orientere sig efter. Kirketårnet er et såkaldt Styltetårn. Det vil sige, at tårnet står på to murstøtter i stedet for at være fuldmuret. Det er en lokal skik, som ses på flere kirker i området.

Egens kirke ligger på Kirketoften 3 ca. 150 m fra Mols Bjerge Stien. Kirken, der er et besøg værd, har åbent hver dag fra kl. 8.00- 16.00, men kan være lukket pga. kirkelige handlinger. En lokal historie om kirkens oprindelse beretter, at to piger på vej til Bregnet Kirke blev overfaldet af røvere i Ringelmose Skov. Ved et mirakel undslap pigerne de fæle røvere, og som tak til de højere magter ville deres far, med tilnavnet Munk, opføre en kirke. Den skulle ligge tæt på deres gård i Egens. Munk stillede sig neden for det sted, hvor kirken ligger i dag, og rev en side ud af sin salmebog. Han lod den flyve i vinden og sagde, at der hvor siden landede, skulle kirken bygges. Som sagt, så gjort. En mindesten for Munk og hans hustru er muret ind i kirkens væg.

Nationalpark Mols Bjerge

De gamle popler

Natur

Der kom en soldat marcherende hen ad landevejen: En, to! En, to! Langs Oustvej står en række gamle hule popler, der er som taget ud af H.C. Andersens eventyr, Fyrtøjet. Poplerne har fået deres specielle form, fordi de er blevet stynet. Det vil sige, at træerne er blevet beskåret, så de nye skud hele tiden skyder ved stammens top. De hule træer er fremragende hvilesteder om dagen for flagermus, og et sandt eldorado for diverse biller og småkravl. Da vandstanden i stenalderen var betydelig højere end i dag, har store dele af de lavtliggende enge omkring Kolå sandsynligvis tidligere været dækket af vand. I dag er det gode levesteder for mange forskellige fugle. Poplerne står langs Oustvej.

Nationalpark Mols Bjerge

Kejlstrup

Hvor landskabet hæver sig op mod Krogeryggen ligger den maleriske landsby, Kejlstrup. Det menes, at landsbyen blev grundlagt i vikingetiden omkring år 1100. Mange oldtidsfund vidner dog om, at de fede, frugtbare jorde har gjort området til et attraktivt bosætningssted endnu tidligere. Kejlstrup er bygget omkring en forte, det vil sige et fællesareal, som gårdene lå i en tæt cirkel rundt om. På fortens blev kvæget vandet ved gadekæret, og de omkringliggende gårde udgjorde en effektiv beskyttelse af dyrene om natten. Pladsen fungerede samtidig som landsbyens samlingssted, hvor oldermændslauget diskuterede vigtige anliggender, og de unge dansende natten lys ved majfesterne. Den dag i dag ligger gårde og huse i Kejlstrup stadig omkring fortens.

I 1200 tallet blev hele Kejlstrup lagt under Møllerup Gods, og i flere hundrede år herefter levede landsbyens beboere som fæstebønder. Det drejede sig om 12 gårde og seks huse. Med de omfattende landbrugsreformer i slutningen af 1700-tallet fik bønderne dog endelig en mulighed for at generhverve deres gårde. I 1799 var alle gårde overtaget af bønderne selv. Herefter blomstrede Kejlstrup op til velstand, hvilket kan ses af de store stuehuse, der blev bygget i perioden fra 1827- 1919. Særlig velholdt er Fogedgården på Kærtoften fra år 1827, som endnu står fint rødkalket med grønmalet bindingsværk. Langs Kærtoften ligger en række bevaringsværdige huse fra samme periode, heriblandt en købmandsgård og Kejlstrups gamle skole fra år 1890. Da skolen var i drift, havde den på et tidspunkt 60 elever. I dag er gårdene i Kejlstrup først og fremmest boliger for familier uden tilknytning til landbruget, men det lokale fællesskab prioriteres stadig højt.

Nationalpark Mols Bjerge

Krogryggen

På Krogryggevej går du på selve randmorænen, der blev dannet foran den gletsjertunge, som skabte Kalø Vig under sidste istid. Det var med andre ord præcis hertil, isen nåede. Derfor er der et markant skel mellem den fede morænejord ned mod kysten, og den sandede næringsfattige jord mod nord. Det har haft stor betydning om ens gård lå på den ene eller den anden side af Krogryggevej.

Hvor vejen svinger blødt, ligger en runddyse fra yngre stenalder på marken nord for stien. Selve stensætningen er ødelagt. Højest sandsynligt er nogle af stenene brugt til byggeri og stendiger, men resterne af dyssen ligger på en lille høj med en fantastisk 360 graders udsigt. Krogryggevej er en gammel hovedvej mellem Mols, Feldballe og Kolind. Molboerne brugte vejen, når de skulle til marked i Kolind, og bønderne omkring landsbyen Grønfeld brugte den, når de skulle have malet mel i møllebyen Femmøller. For de lokale beboere hedder vejen derfor stadig blot Møllevej. Det højeste punkt på Krogryggen (86 m.o.h.) ligger ca. 500 m fra Molsvej.

Et skilt anviser en sti i markskellet til runddyssen.

Nationalpark Mols Bjerge

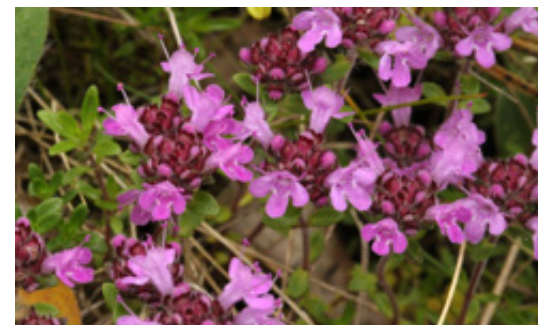
Basballe fredningen

Natur

Mols Bjerge-stien går tværs igennem Basballefredningen. Du går her i et dramatisk istidslandskab i en storfold med kvæg, der plejer naturen. Samtidig er det et stort projektområde, hvor Den Danske Naturfond har købt tre naturarealer for at sikre mere værdifuld natur.

Det har allerede vist sig, at arealerne har store naturværdier med sjældne blomster som opret kobjælde, lav skorzoner og djævelsbid, samt sommerfugle som argusblåfugl og foranderlig blåfugl. Et nyt fund i 2017 af humlerovbille lige op af naturfondens arealer gør det meget sandsynligt, at arten vil indvandre til projektområdet, hvis den ikke allerede er der. I sommeren 2018 blev en ny art fundet på projektområdet – hvepsen *Isobrachium nigricorne*. Hvepsen gik i en faldfælde, og efter en rejse til et hollandsk laboratorium er det nu bekræftet, at der er tale om en helt ny dansk art. Den vil inden længe skifte navn til *Epyris nigricornis*.

Nationalpark Mols Bjerge

Femmøller by

Kultur

Femmøllers maleriske placering i en slugt med stor højdeforskel gav tidligere optimale betingelser for at drive møllervirksomhed. Selvom Mølleåen ikke er særlig stor leverede den fra 1500-tallet og frem til det 19. århundrede vand til samtlige møller i Femmøller. Det kunne lade sig gøre, fordi man stemmede åen op i mølledamme, og på den måde skabte tryk nok på vandet til at drive et møllehjul. Dermed kunne man male mel for et stort opland. Til enhver god mølle hørte også en beværtning, da bønderne ofte kom langvejs fra for at få malet deres korn. Der har været liv og glade dage, når et godt høstudbytte skulle fejres. I betaling for malet mel skulle mølleren have en 1/18 del af kornet, før det blev malet. Det blev udmålt med en særlig toldkop af kobber kontrolleret af myndighederne. I praksis kunne det dog være svært for bonden at vide præcist, hvor meget mel, der ville komme ud af hans korn, og der er derfor mange historier, hvor mølleren optræder som lidt af en snydepels. Tidligere hed landsbyen Essendrup, men omkring år 1790 vandt navnet Femmøller frem, selvom en af byens fem møller allerede da var brændt. I begyndelsen af 1900-tallet ophørte møllerne i Femmøller med at male korn, og mølleværkerne forsvandt, men de fleste af de fine gamle bygningerne og fire mølledamme eksisterer stadig. Slugten munder ud i en bred dal, der ender ved Femmøller Strand.

